

Európai nyelvi jogok és szabályozások

FIATAL KUTATÓI BESZÁMOLÓ (2010-2013)
KÉSZÍTETTE: NAGY NOÉMI
2013. NOVEMBER 19.

SZOCIO-
LINGVISZTIKA
kisebbségi
nyelvek és
nyelv-
használók
helyzete

FILOZÓFIA:
a helyes és
igazságos
nyelvi
jogalkotás
zsinór-
mértékei

nyelvi
jogok

JOG-
TÖRTÉNET:
a nyelvi
jogalkotás
fejlődése

POLITIKA-
TUDOMÁNY:
kisebbség- és
nyelvpolitikák

Alapvető fogalmak

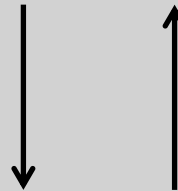
- **nyelvi jog (nyelvjog)**
 - az egyes nyelvek státuszára, a nyelvhasználatra, a nyelvhasználókra vonatkozó jogszabályok összessége
- **nyelvi jogok**
 - egyéni vagy kollektív jogok, amelyekkel a nyelvhasználók rendelkeznek
- **nyelvpolitika**
 - a nyelvi jogalkotást befolyásoló szakpolitikai célkitűzések
- **nyelvi ideológiák**
 - a szakpolitikai célkitűzések mögött mélyen megbúvó elképzelések, hiedelmek, eszmék és téveszmék a nyelvről, az egyes nyelvi jelenségekről, a nyelvhasználatról, a nyelv szerepéről stb.

Hagyományos viszonyrendszer

Top-
down

jog

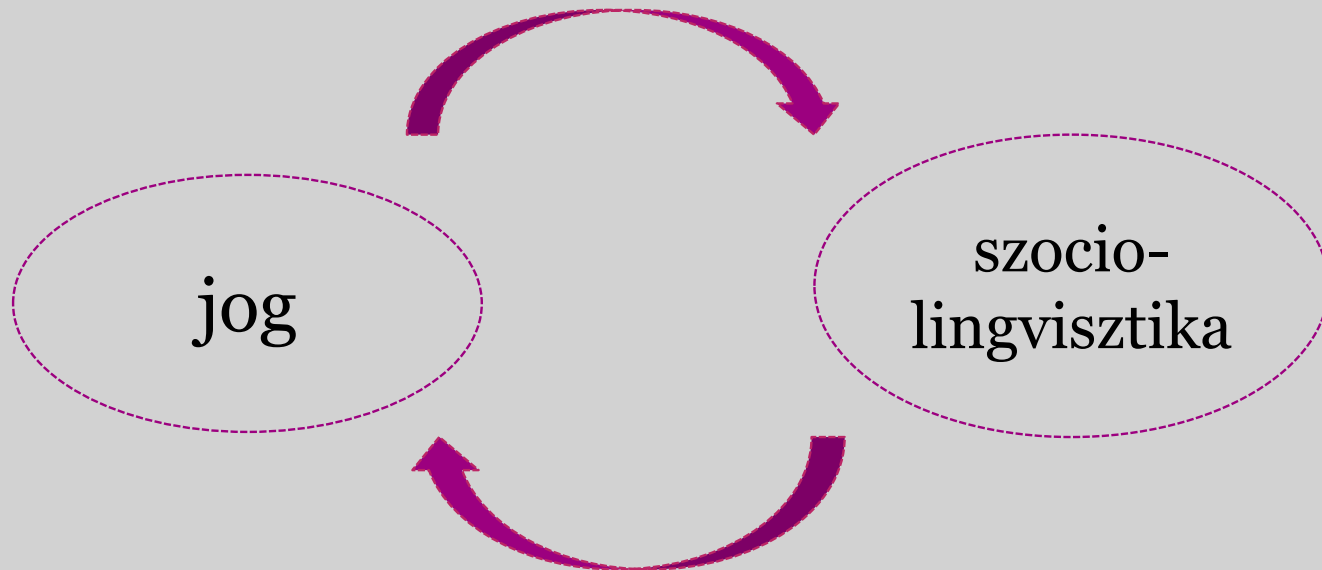
szocio-
lingvisztika

Bottom-
up

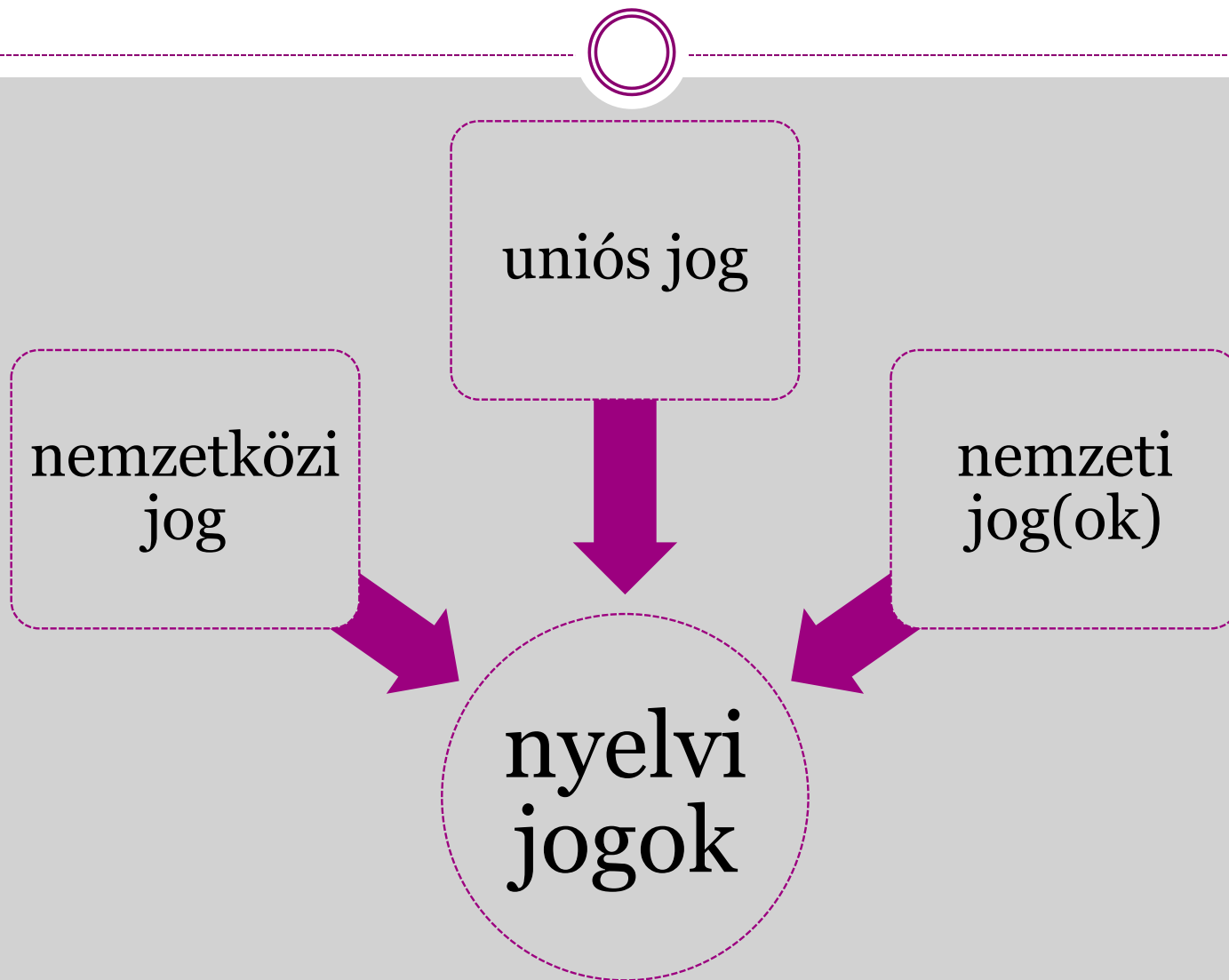
Paradigmaváltás!

Jogtudatosság, joghatékonyság, nyelvi ideológiák,
nyelvpolitika...

A nyelvi jogok szabályozási szintjei

Nemzetközi szervezetek nyelvi joga

Nemzetek Szövetsége

- Két világháború közötti kisebbség-védelmi rendszer

ENSZ

- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948)
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezség-
okmánya (1966/76)
- Nyilatkozat a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól (1992)

Európa Tanács

- Emberi Jogok Európai Egyezménye (1950/53)
- Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája (1992/98)
- Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keret-egyezmény (1995/98)
- Egyéb egyezmények, ajánlások, vélemények (Velencei Bizottság)

EBESZ

- Hágai ajánlások a nemzeti kisebbségek jogairól az oktatás területén (1996)
- Oslói ajánlások a nemzeti kisebbségek nyelvi jogairól (1998)
- Kisebbségi főbiztos tevékenysége

INGO-k

- Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (Barcelona, 1996)

Népszövetség vs. ENSZ

- 1919-es lengyel kisebbségi szerződés
 - „Egyetlen lengyel állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallás, a sajtó útján történő vagy bármilyen természetű közzététel terén vagy a nyilvános gyűléseken.” (7. cikk)
- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata
 - nyelvi diszkrimináció tilalma (2. cikk)
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
 - A bűncselekmény elkövetésével vádolt személyek 2 speciális nyelvi joga
 - „Olyan államokban, ahol nemzeti, vallási vagy **nyelvi** kisebbségek élnek, az ilyen **kisebbségekhez tartozó személyektől** nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, hogy saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy **saját nyelvüket használják.**” (27. cikk)

Nemzetközi nyelvi jog

- Nyelvi jogok elismerése kisebbségi jogként
- Speciális eset: bűncselekménnyel vádolt személyek jogaként
- Egyetemes emberi jogként: nyelvi diszkrimináció tilalma
- A saját nyelv használatához való jog mint egyetemes emberi jog nem létezik!
- Soft law jellegű dokumentumok
- A végrehajtás anomáliái, az ellenőrzés nehézsége

Egyes európai országok nyelvi jogi szabályozása

- Az elmúlt három évben: Nyugat-Európa
 - Spanyolország
 - Egyesült Királyság, Írország
 - Franciaország
- A következő két évben: Kelet-Közép-Európa
 - Magyarország (történeti megközelítésben a Habsburg-monarchia is), valamint 1918 után a szomszédos államok
- A tervezett doktori értekezésben Európa nyugati és keleti (kelet-közép-európai) részének összehasonlítása

Spanyolország: nyelvi helyzetkép

- a lakosság 1/4-ének nem a kasztíliai (spanyol) az „anyanyelve”
- **katalán** (Katalóniában: 95% / 6 610 000 fő megérti, 78% / 5 330 000 fő beszéli)
- **baszk** (Baszkföldön: 59.5% tud baszkul; 775 000 jól beszéli, további 459 000 elég jól megérti, de a beszédben nehézségei vannak)
- **galiciai** (Galiciában: 66% jól, további 29% elég jól érti = 2 470 000 fő; 54% jól, további 35% elég jól beszéli = 2 320 000 fő)

A nyelvi/kisebbségi kérdés története

- 1492-ig önálló királyságok, laza dinasztikus szövetségek
- 16-17. század: rekatolizáció, gyarmatosítás
- 18. század: Nueva Planta
- 19-20. század: forradalmak, államcsínyek
- 1931-es alkotmány
- Franco diktatúrája (1936-1975)
- 1978: új alkotmány
- Nyelvi Charta ratifikációja
- EU társhivatalos nyelvek

Az Ibériai-félsziget nyelvi térképe

Az 1978-as spanyol alkotmány

- 17 autonóm közösség / régió
- Az állam hivatalos nyelve a kasztíliai, amelyet minden spanyolnak kötelessége ismerni és jogában áll használni.
- Az egyes autonóm közösségek a spanyol mellett más nyelveket is hivatalos nyelvvé nyilváníthatnak.

Autonóm nyelvi jogalkotás

- **Társhivatalos nyelvek a kétnyelvű régiókban**
 - katalán: Katalónia, Baleári-szigetek
 - galíciai (gallego): Galicia
 - baszk (euskera/vascuence): Baszkföld, Navarra
 - valenciai: Valencia
 - aráni (okcitán): Katalónia
- **Egyéb, védelemben részesített nyelvek**
 - aragóniai és katalán: Aragónia
 - asztúriai (bable): Asztúria
 - leóni (asztúr-leóni) és galíciai: Kasztília és León
- **Autonómia-statútumok**
- **Nyelvi normalizációs törvények**

Autonóm nyelvi jogalkotás az oktatásban

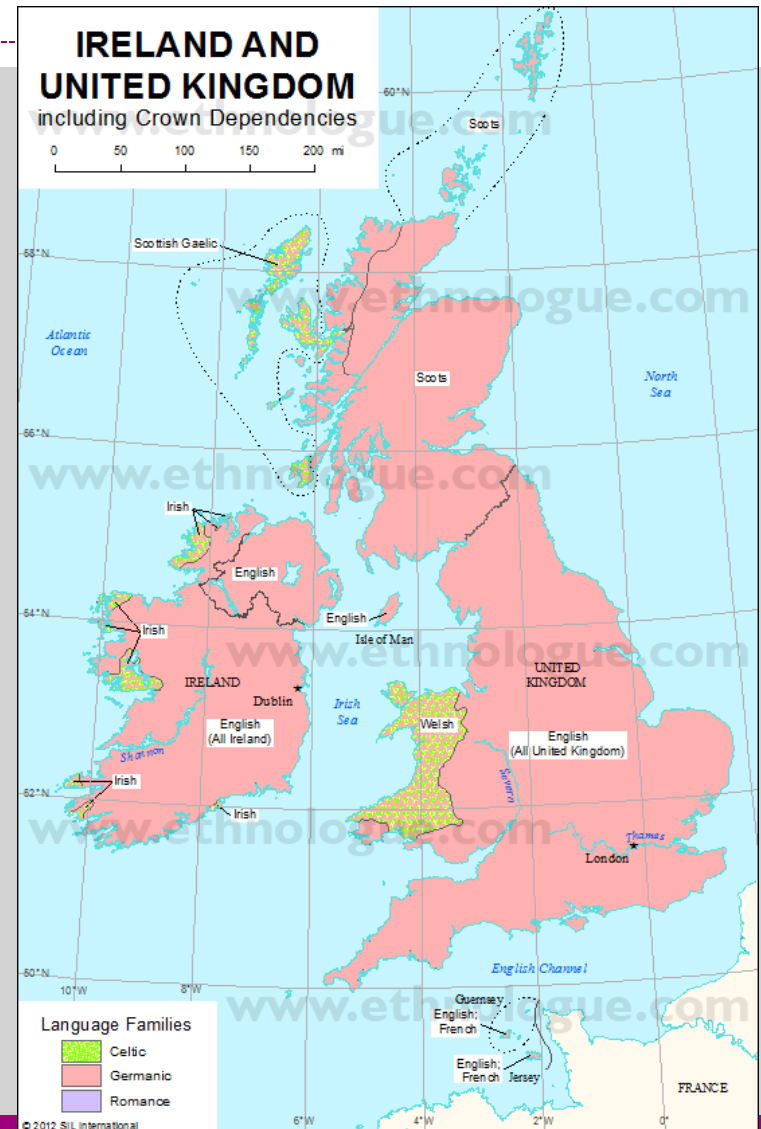
- nyelvi szeparációs modell
 - Baszkföld
 - Navarra
 - Valencia
- nyelvi integrációs modell
 - Galicia
 - Baleári-szigetek
 - Katalónia

AFP

Nagy-Britannia: nyelvi helyzetkép

- Germán nyelvek
 - angol
 - skót (Scots)
 - ulsteri skót
- Q-kelta (goidel) nyelvek
 - ír (Gailge)
 - skót gael (Gàidhlig)
 - manx (Gaelg/Gailck)
- P-kelta (briton) nyelvek
 - walesi (Cymraeg)
 - breton (Brezhoneg)
 - korni (Kernewek)

Nyelvi kisebbségek vs. brit állam

- 1066: normann hódítás (1169: Írországot)
- hivatalos függőség: 1536 Wales, 1541/1801 Írország, 1603/1707 Skócia
- „nyelvi gyarmatosítás” a 14. századtól
- 16. század: Tudorok abszolútizmusa
- 17-18. század: ki- és betelepítések, éhínség
- 19. század: oktatási törvények
- 1921: Ír Szabad Állam
- 1998: devolúció → külön parlament és kormány Észak-Írországnak, Walesnek és Skóciának
- 2001: Nyelvi Charta ratifikációja
- 2007: ír, 2008: skót gael és walesi → EU társhivatalos nyelvek

Az angol nyelv térhódítása

- 1362: Statute of Pleading
- 1489: parlamenti törvények angolul
- 1650: An Act for turning the Books of the Law, and all Proces and Proceedings in Courts of Justice, into English
- 1730: Proceedings in Courts of Justice Act
- 1737: Administration of Justice (Language) Act (Ireland)
- 1870: An Act to provide for public Elementary Education in England and Wales
- 1872: Education (Scotland) Act
- 1875: The National School Teachers (Ireland) Act

Az ír nyelv a jogszabályokban

- ✗ 1366: Statute of Kilkenny
- ✗ 1537: Act for the English Order, Habit and Language
- 1921 után Észak-Írországbán (UK)
 - ✓ Good Friday (Belfast) Agreement 1998
 - ✓ Northern Ireland Act 2006, 2009
- 1921 után Írországbán
 - ✓ 1922: az ír az állam hivatalos nyelve (1937: első számú)
 - ✓ az ír nyelv kötelező oktatási nyelv
 - ✓ 2003: a hivatalos nyelvekről szóló törvény
 - ✓ 2007: az ír az EU 23. hivatalos nyelve

Statute of Kilkenny, 1366

“Whereas... many English... forsaking the English language, manners, mode of riding, laws and usages, live and govern themselves according to the manners, fashion, and language of the Irish enemies; ... it is ordained and established, that every Englishman do use the English language, and be named by an English name, ... use the English custom, fashion, mode of riding and apparel...; and if any English, or Irish living among the English, use the Irish language amongst themselves, ... his lands and tenements... shall be seized...”

A skót gael nyelv a jogszabályokban

- ✘ 1609: Statutes of Iona 1609
- ✘ 1616: Act of the Privy Council
- ✘ 1707: Treaty of Union
- ✘ jakobita háborúk → „tisztoztatások”
- ✓ 2005 Gaelic Language (Scotland) Act

Act of the Privy Council 1616

„...the vulgar Englische tounge be universallie planit, and the Irishe language, which is one of the chief and principall causis of the continewance of barbaritie and incivilitie amongis the inhabitants of the Iles and Heylandis, may be abolisheit and removit”

A walesi nyelv a jogszabályokban

- ✘ 1536/1542: Acts of Union
- ✓ 1563: An Act for the Translating of the Bible and the Divine Services into the Welsh Tongue
- ✘ 1847: Blue Books
- ✓ 1942: Welsh Courts Act
- ✓ 1944: Education Act
- ✓ 1967: Welsh Language Act
- ✓ 1993: Welsh Language Act
- ✓ 1998 (2006): Government of Wales Act
- ✓ 2011: The Welsh Language (Wales) Measure

Act of Union, 1536

*“All Justices... and all other officers and ministers of the lawe shall proclayme and kepe... all courtes... in the Englisshe Tonge... And also from hensforth **no persone** or personnes **that use the Welsshe speche** or langage **shall have** or enjoy **any maner of office or fees within the Realme** of Englonde, Wales or other the Kinges dominions upon the peyn of forfeiting the same offices or fees onles he or they use and exercise the speche or langage of Englissche.”*

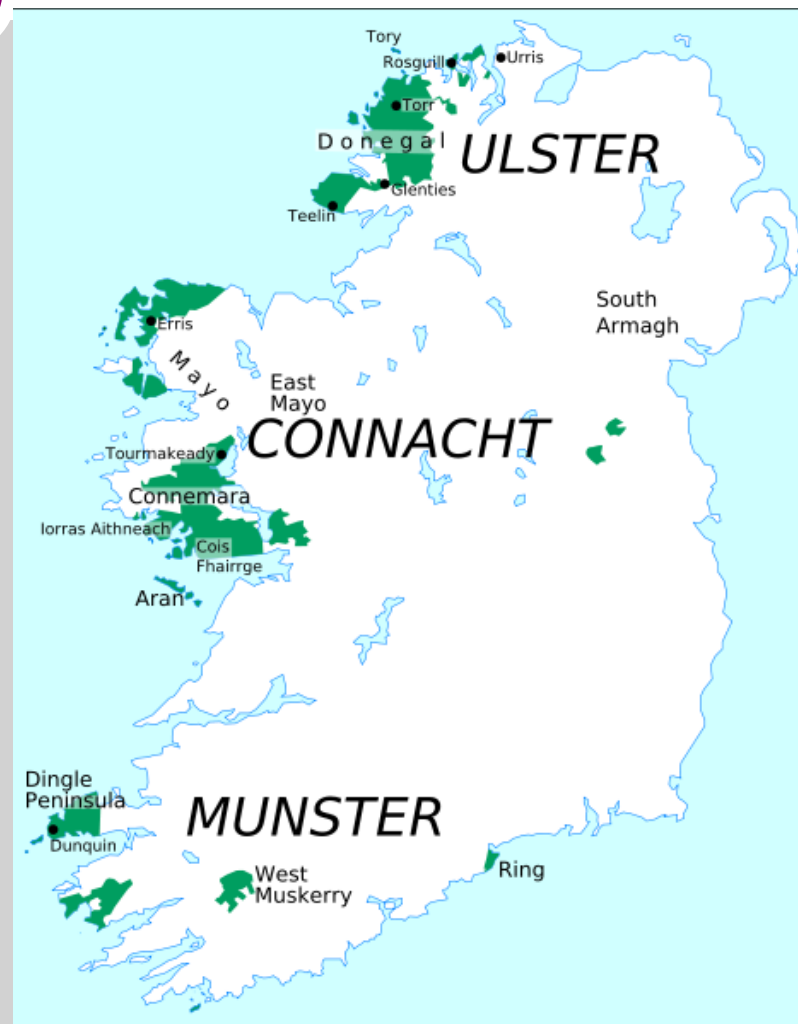
A kisebbségi nyelvek helyzete

	ír	skót gael	walesi
<i>beszélők száma és aránya (2011)</i>	188 000 fő 11 %	58 000 fő 1.1 %	562 000 fő 14.6 %
<i>jogi környezet</i>	kedvezőtlen, de javuló	viszonylag kedvező	legkedvezőbb
<i>politika tárgya, nemzeti identitás</i>	igen (-)	nem	igen (+)
<i>kulturális mozgalom</i>	erős	gyenge	erős
<i>hivatalos támogatás</i>	nincs	gyenge	erős
<i>népességfogyás</i>	van	van	nincs
<i>vallási megosztottság</i>	erős	gyenge	nincs
<i>egyéb nyelvek a területen</i>	több saját nyelv, gyenge hatás	több saját nyelv, erős hatás	nincs

Az ír nyelv Írországban (2011)

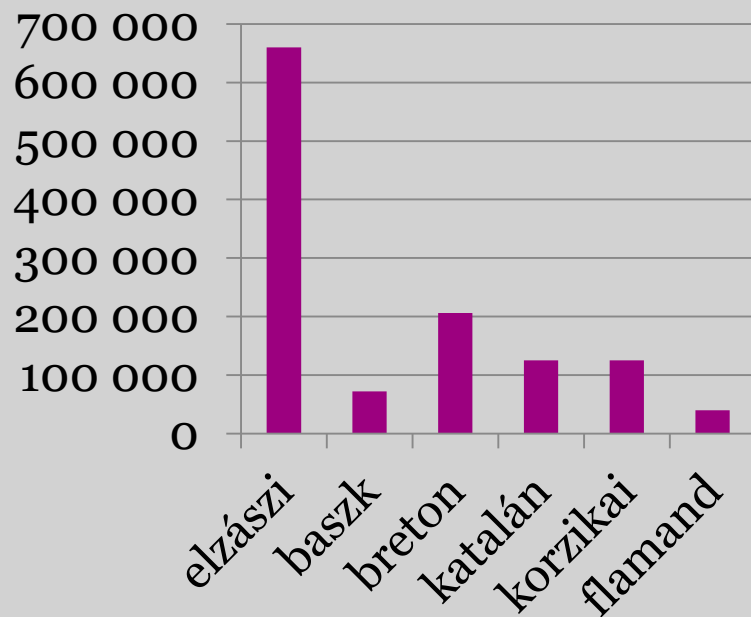
- 4 370 631 főből 1 774 437 fő tud valamilyen szinten írül
- 66 238 fő a Gaeltacht területén (Cork, Donegal, Galway, Kerry, Mayo, Meath és Waterford megyékben) él.
- Az ír nyelvet ismerők közel 1/3-a (519 181 fő) csak az oktatási rendszer keretei között használja a nyelvet, további 1/4-e (435 219 fő) egyáltalán nem.
- Az írt a hétköznapi életben napi szinten használók száma 55 554 fő.

Franciaország: nyelvi helyzetkép

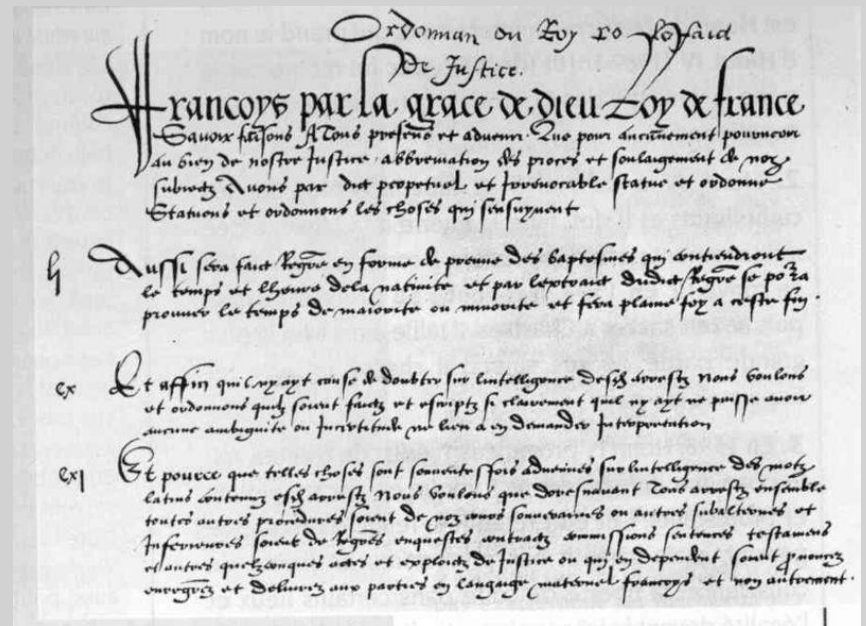

Bernard Cerquiglini 1999-es jelentése:
75 (24) kisebbségi nyelv

Ordonnance de Villers-Cotterêts (1539)

- 1531: „minden büntetőeljárás és vizsgálat, bármi legyen is azok tárgya, vulgáris nyelven és a vidék népének nyelvén íródjon (...), mivel egyébként semmilyen hatásuk és érvényük nem lesz”
- 1539: a francia nyelv kötelező használata a közigazgatásban
- Deklarált cél: a kétértelműség elkerülése a latin használata miatt
- 1635: Francia Akadémia

A francia forradalom

- A közigazgatás területi beosztásának átszervezése
- 1790 január: a forradalmi joganyag lefordítása
- 1793-94: „nyelvi terror”
- Grégoire apát felmérése
- A nyelvjárások megsemmisítésének szükségességéről és eszközeiről, valamint a francia nyelv használatának egyetemessé tételéről szóló jelentés

Barère beszéde 1794. január 27-én

„A föderalizmus és a babona bretonul beszél; az emigráció és a Köztársaság gyűlölete németül; az ellenforradalom olaszul, a fanatizmus pedig baszkul. Zúzzuk össze eme káros és tévelygő eszközöket! [...] Mennyi pénzt költöttünk arra, hogy az első két nemzetgyűlés törvényeit lefordítsuk a Franciaországban beszélt megannyi nyelvre! Mintha a mi feladatunk lenne fenntartani ezeket a barbár zsargonokat és durva nyelveket, amelyek csak a fanatikusokat és az ellenforradalmárokat szolgálják tovább!”

A francia forradalom

- *Décret du 8 pluvoise an II*: franciatanárok kinevezése
- *Décret du 2 thermidor an II*: köz- és magánokiratok kiállítása francia nyelven
- Robespierre bukása után enyhül a terror
- Napóleon központosítási törekvései

La Vergonha

- 1833: *Loi Guizot*
- 1851: az oktatás nyelve kizárólag a francia
- 1880: *Loi Ferry*: kötelező, ingyenes, szekularizált közoktatás
- „patois” használatának tilalma

Regionális nyelvek az oktatásban

- 1951, *Loi Deixonne*: a baszk, breton, katalán és okcitán heti egy órában választható tárgyként oktathatók
- 1974: a korzikai is
- 1975, *Loi Haby*: az állami oktatás minden szintjén
- 1982, *Savary* körlevél: kétnyelvű állami oktatás
- 2000, oktatási kódex: állam és helyi közösség megállapodása alapján
- 2002: a belemerítő állami nyelvoktatás jogellenes

A francia nyelv státuszának védelme

- 1975: *Loi Bas-Lauriol*
- 1992: „A Köztársaság nyelve a francia.”
- 1994: *Loi Toubon*
- 1998: a Nyelvi Charta aláírása (ratifikáció?)
- 2008: „A regionális nyelvek Franciaország kulturális örökségéhez tartoznak.”

A nyelvi jogok nyugat-európai szabályozási trendjei

- Nyelvi sztenderdizáció/gyarmatosítás mint a birodalmi törekvések eszköze
- Államnyelv használatát előíró jogszabályok
- Kisebbségi nyelvek használatát tiltó, büntető rendelkezések
- Kisebbségi nyelveket és beszélőiket degradáló, sztereotipizáló ideológiák, attitűdök
- Államilag finanszírozott közoktatás – államnyelven
- Lassú elmozdulás a nyelvi sokféleséget toleráló, esetenként támogató szabályozás felé
 - Pozitív példa: spanyolországi társhivatalos nyelvek rendszere
 - Negatív példa: francia egynyelvű szabályozás
 - Középutas szabályozás: Egyesült Királyság (walesi +, ír –, skót gael +/-)

Publikációim (2011-2013)

- **The history of linguistic legislation in France.** Megjelenés előtt a *Journal of European History of Law* c. folyóiratban.
- **Kisebbségi nyelvek és nyelvi jogalkotás Franciaországban.** Megjelenés előtt a *JURA* c. folyóiratban.
- **Policies and legislation on autochthonous languages in the United Kingdom.** In: *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata*, No. 151. Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook of 2013. University of Law, Faculty of Pécs, 2013. pp. 129-150.
- **Területi autonómiával rendelkező kisebbségek Spanyolországban – nyelvi jogi kitekintés.** In: Szöllősi László (szerk.): *Pro Scientia Aranyérmesek XI. Konferenciája*. Budapest: Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, 2013, pp. 289-293.
- **Az ír nyelvi paradoxon.** *Jogtörténeti Szemle* 2012/3. pp. 48-59.
- **Linguistic Diversity and Language Rights in Spain.** In: *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata*, No. 150. Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook of 2012. University of Law, Faculty of Pécs, 2012. pp. 183-202.
- **Double Standard in a Peripheral Policy of the European Union: the Issue of Minority Protection.** In: Andrassy György – Jyrki Kakönen – Nagy Noémi (eds.): *European Peripheries*. Studia Europaea 2012 - Jurisprudentia et Practica. University of Pécs, Faculty of Law, Centre for European Studies. Pécs, 2012. pp. 159-173.
- **Kettős mérce az Európai Unió kisebbségvédelmi politikájában.** In: Ádám Antal (szerk.): *PhD Tanulmányok, X. kötet*. Pécs: PTE ÁJK Doktori Iskolája, 2011. pp. 299-322.
- **Kettős mérce az Európai Unió kisebbségvédelmi politikájában. Miért csak az új tagállamokra vonatkoznak a koppenhágai kritériumok?** In: Bencsik András – Fülöp Péter (szerk.): *Jogász Doktoranduszok I. Pécsi Találkozója: Tanulmánykötet*. Pécs: PTE ÁJK Doktori Iskolája, 2011, pp. 497-502.

Tudományos előadásaim (2011-2013)

- 2013. október 16-18: International Workshop on Revisiting, reanalysing and redefining on linguistic diversity: media, education and policy”, *Aberyswyth, Egyesült Királyság*: **Linguistic diversity in Europe – observations from a legal perspective**
- 2013. május 14: *Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézet*: **Az Európai Unió nyelvi jogának fejlődése: problémák és távlatok**
- 2013. május 3–4: 9th János Szentágothai Interdisciplinary Conference & Student Competition, *Pécs*: **The hidden map – A brief history of language minorities and linguistic legislation in France**
- 2012. november 8–10: Pro Scientia Aranyérmesek XI. konferenciája, *Szeged*: **Területi autonómiával rendelkező (nyelvi) kisebbségek Spanyolországban és az Egyesült Királyságban – összehasonlító nyelvi jogi kitekintés**
- 2012. október 8: 21. Partnerschaftstreffen der Universität Graz und Universität Pécs: **Autochthonous language minorities in the United Kingdom – the story of Irish, Scottish Gaelic and Welsh**
- 2011. november 24–26: Seminar on National Constitutions and European Law, *Lodz, Lengyelország*: **Linguistic rights in the EU and Member States – The case of Spain and Hungary**
- 2011. október 20–22. The Vices and Virtues of International Constitutionalism (PhD Training School), *Firenze, Olaszország*: **Double Standard in the Minority Policy of the European Union in the Context of International Constitutionalism**
- 2011. július 14–17: International Symposium on European Peripheries c. nemzetközi szimpózium, *Pécs*: **Double Standards in the minority protection system of the European Union: a peripheral policy**
- 2011. május 13: Doktoranduszok I. Pécsi Találkozója, *Pécs*: **Kettős mérce az Európai Unió kisebbségvédelmi politikájában. Miért csak az új tagállamokra vonatkoznak a koppenhágai kritériumok?**